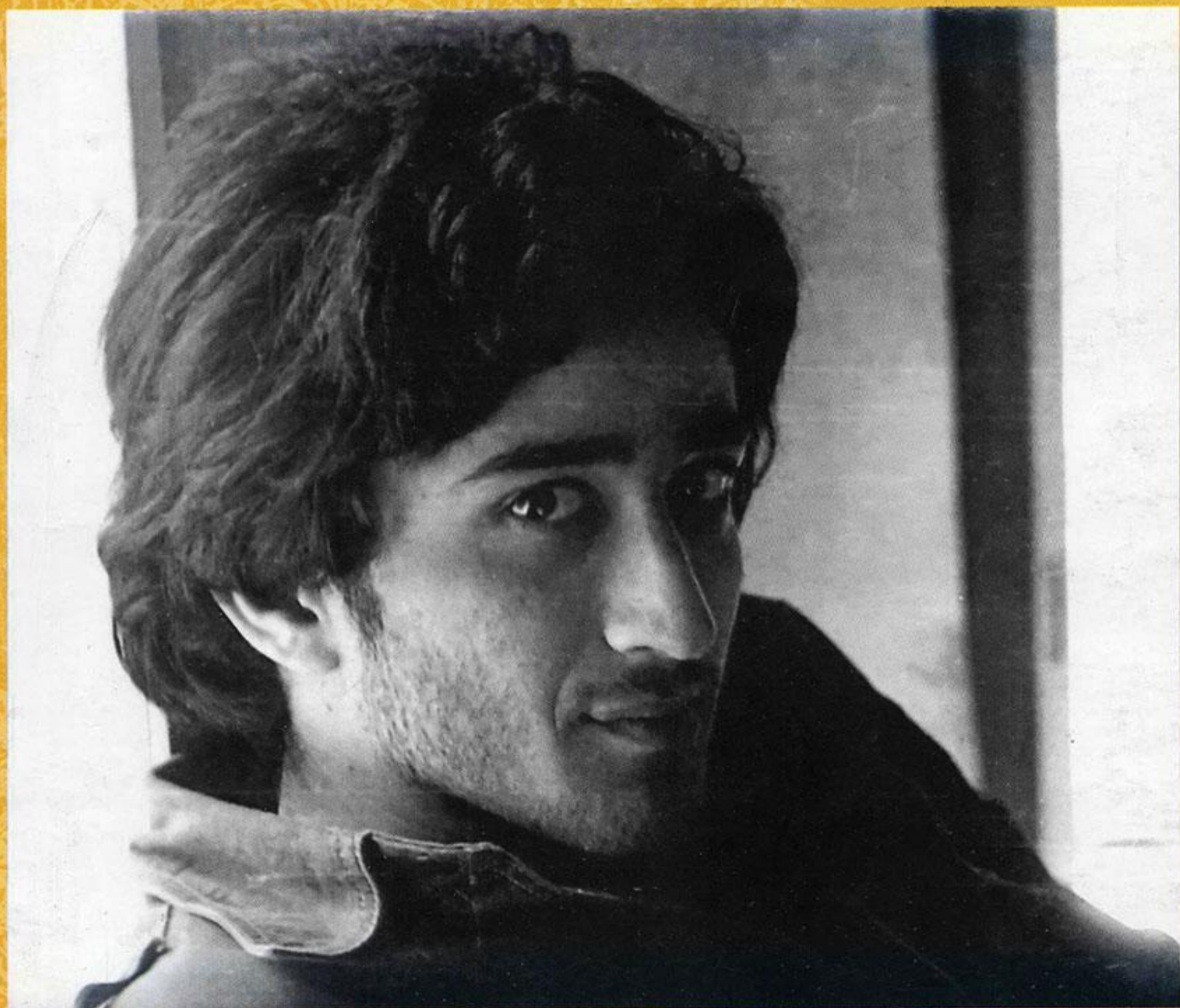

N3 2016

მეცნიერები

არტი ესეი // ვროზა // ვოიზია // თარგმანი

სოსო გოლიაძე

აშავი ვეფხვისა და მხატვრისა

ლაბაღა

„დავადგინეთ:
ეს მეტეხი
ხელოვნების იქნეს
და ყოფილი
ტანჯვის სახლი
მუზეუმად იქცეს...“

გაზეთი „კომუნისტი“, 1933 წლის 18 ნოემბერი

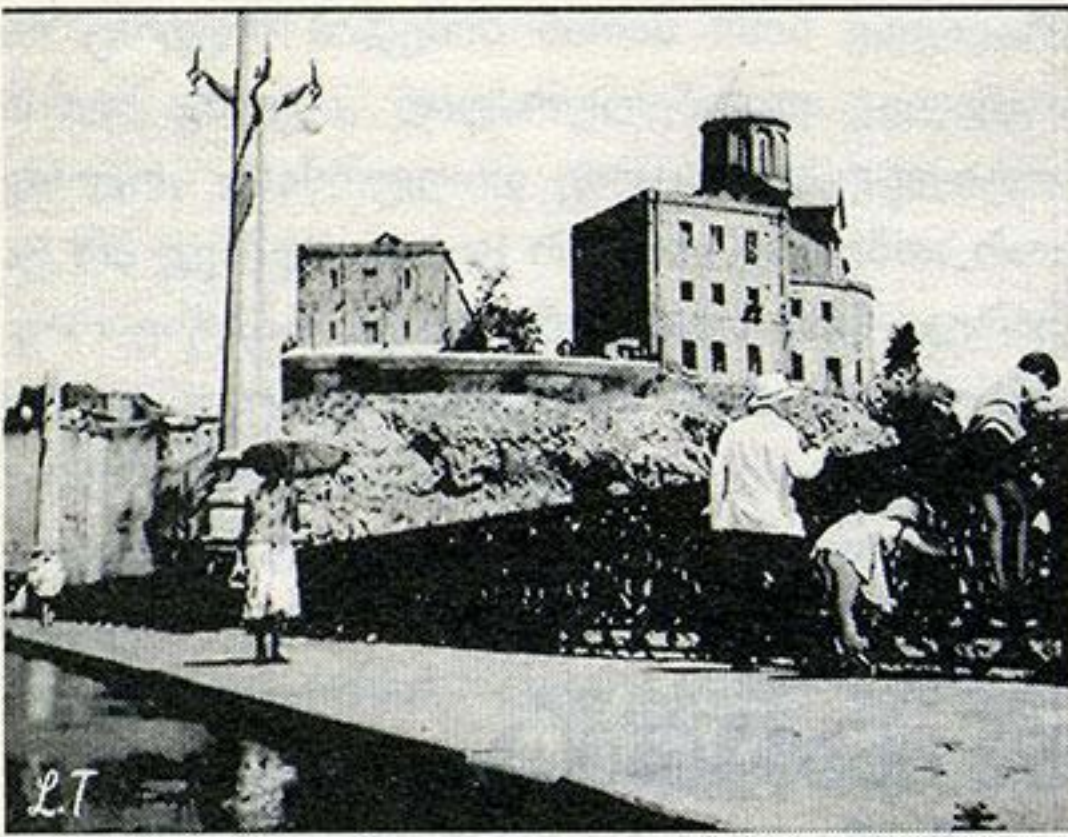
2016 წლის აშკარად უმთავრესი გამოფენის შესახებ რაიმე უნდა დამენერა, რამდენიმე საათი გავატარე ბიბლიოთეკაში და არავის გაუკვირდეს, უცნაური ფრაზა თუ გამოვიყენე შესავლის ეპიგრაფად. ქართველი კომუნისტების მთავარი გაზეთის პირველ გვერდზე ეგ სიტყვებიც ეწერა. ზუსტად ასეა დაყოფილი ტაეპები იმ „ლექსში“, მაგრამ სალექსო ფორმა და შინაარსი კი არ იყო იქ საინტერესო, არამედ საქმე, რომელსაც შეეხებოდა მონინავე გვერდის ეს ჰედლაინი; შეეხებოდა იგი ამხანაგლ. ბერიას ხელმონწერილ გადაწყვეტილებას მეტეხის საპრობილის გაუქმების შესახებ. პარტიული ამხანაგებისა და სოციალურად ახლობელთა ტანჯვის ისტორიული ლოკალის გაუქმების დადგენილება აგრეთვე გულისხმობდა თბილისის ორი ლეგენდარული ციხიდან („მეტეხი“ და „გუბერსკი“) ერთ-ერთში ხელოვნების მუზეუმის გადატანას...

„მეტეხის პლატო“ ძველად ძლიერი ისნის უბნის საზღვარი, კალასა და თბილისზე

საგუშაგო და სათვალთვალ ადგილი იყო. მერე და მერე ნავთლულმა და ავლაბარმა გაინანილეს, გადაარქვეს და წელში განყვიტეს მემამბოხე და ძლიერი ისანი, რომელიც შუა საუკუნეებში „ტფილელ ბერებსაც“ არ უჯერებდა და 1045 წელს, როდესაც ბაგრატს მთელი თბილისი დაემორჩილა. ისანში ერთი დღეც არ უმეფია მეფეს.

1947 წელს გადაღებულ ფოტოებზე (რობერტ კაპა, სხვები...) ხედის გამო კარგად არ ჩანს, დანგრეულია თუ არა მთლიანად საპრობილე-კომპლექსი, მაგრამ ძალიან ცნობილი და რამდენიმე თაობისათვის ნამდვილად საყვარელი შავ-თეთრ ფირზე გადაღებული კინოფილმი „სხვისი შვილები“ (1958 წ.) შეიცავს ბავშვების თამაშის 40-წამიან ეპიზოდს, სადაც ხიდზე განზრახ დადგმული ობიექტივიდან აშკარად დისონანსურ პირქუშ ფონად ვხედავთ ნაგებობას, ნაშთს მეტეხის საპრობილისა, ყოფილ ადმინისტრაციულ კორპუსს. თავად საპრობილე ადრინდელი სახით აღარაა.

მეტეხის ეკლესიას კედლებზე ახლაც

ამჩნევია ამოკანრული გვარ-სახელები, წლები და „ვოლიაზე“ გასვლის მგზნებარე სტრიქონები. უკლებლივ ყველა გაკეთებულია 1819-1933 წლებში, ვიდრე არსებობდა მეტეხის საპყრობილე და „ბ“ და „ც“ ბლოკების კამერები ებჯინებოდა ეკლესიას.

ამ ადმინისტრაციულ უცნაურ შენობას შემდგომში ხშირად იხსენებდა 1960-იანი წლების დასაწყისში მეტეხის პლატოს საცხოვრებელ სეგმენტში მობინადრე პატარა ბიჭი, მომავალი დიდი მხატვარი.

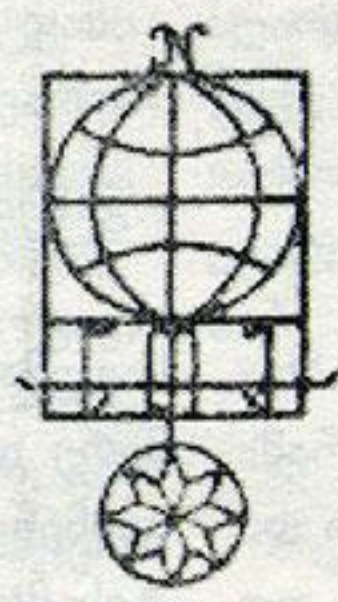
„სხვისი შვილების“ გადაღების და ბიჭის დაბადების თარიღები თითქმის ემთხვევა ერთმანეთს – ესაა 1957-58 წლები.

● მაშინ მოსკოვში მოეწყო საქართველოს სსრ-ის სახალხო მხატვრის, ლადო გუდიაშვილის, დიდი გამოფენა;

● რობერტ ფრანკმა პარიზში გამოაქვეყნა ფოტოალბომი „ამერიკელები“ ჯეკ კერუაკის წინასიტყვაობით – ფოტოესეი, რომელმაც განაპირობა ათწლეულების ესთეტიკური მიმართულებები თანამედროვე ვიზუალურ ხელოვნებაში;

● 1957 წლის თებერვალში ლივერპულის სამხატვრო კოლეჯში ჩაენერა ჯონ ლენონი, სადაც ის შეხვდა ჯერ სტიუარტ სატქლიფს და შემდეგ პოლ მაკარტნის.

ასეთი ამბებით არის მონიშნული ის წლები საქართველოს და მსოფლიოს ხელოვნების ისტორიაში. აქ რაც გავიხსენეთ, ამათგან ჩვენთვის ერთი უმთავრესია, რადგან დაიბადა მერაბ აბრამიშვილი; მეორე იქნებ მხოლოდ ჩემთვისაა საყურადღებო, რადგან ის ბიჭუნა, მეტეხის პლატოდან რომ აკვირდებოდა შთამბეჭდავ სანახებს, რომლებიც მოგვიანებით, ქალაქური პეიზაჟების გარდა, სხვა, უფრო დიდი თვალსაწიერის დაბადების საფუძველიც აღმოჩნდა, მერე ხშირად უსმენდა თავისი დაბადების წელს ლივერპულის სამხატვრო კოლეჯში დაწყებული ისტორიის მუსიკალურ გაგრძელებასაც.

უოჲჲ II

ვეფხვი

„ვეფხვო, ვეფხვო, ბრიალავ,
ლამის უღრანს ღრიალავ,
ნეტა ვის უცნაურსა, უხილავსა ენება,
შენთვის ეჩუქებინა ეგ საზარი მშვენება“.

უილიამ ბლეიკი, „ვეფხვი“

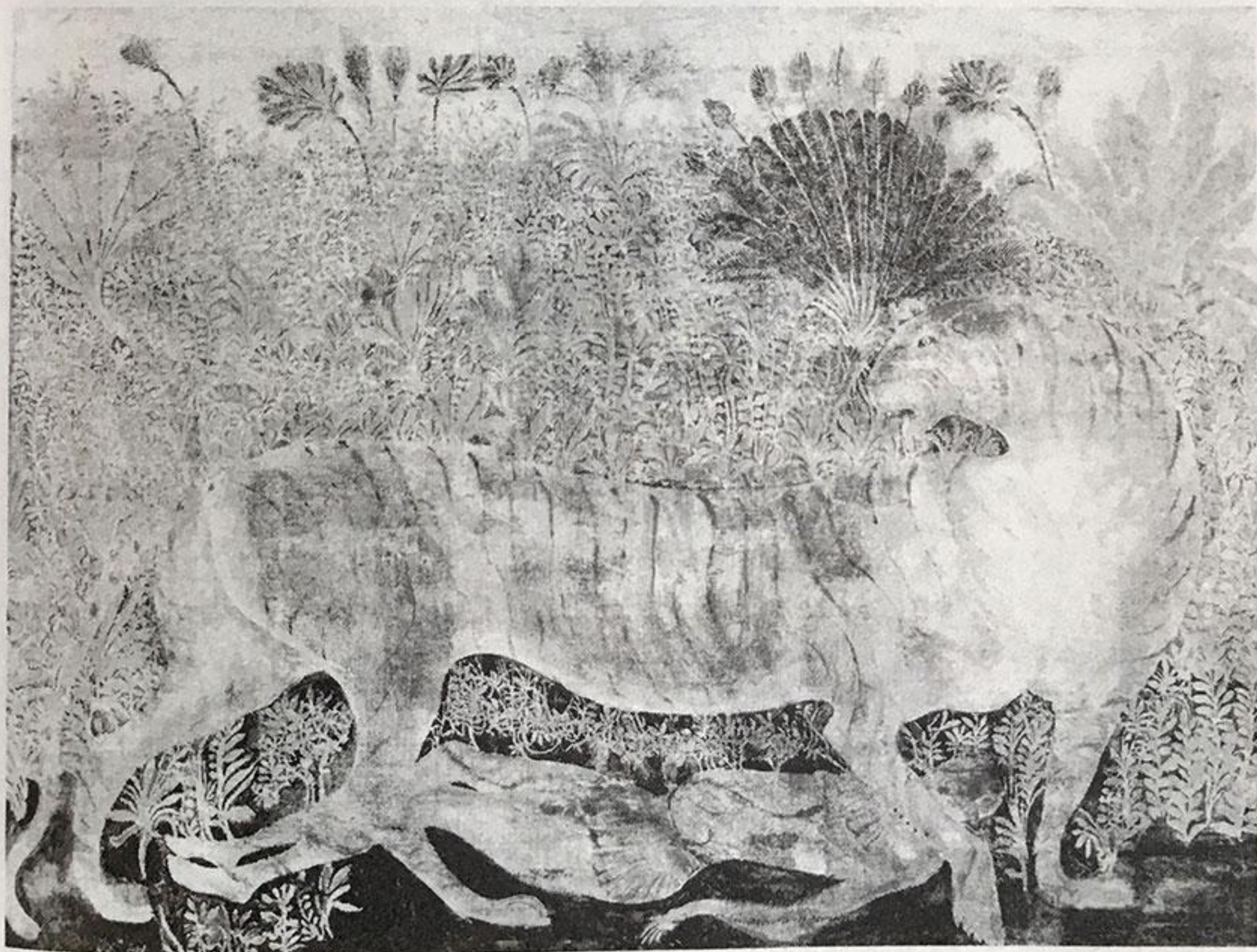
1964 წელს გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველომ“ გამოაქვეყნა ჯიმ კორბეტის წიგნი „კუმონის კაციჭამიები“. სახელიანი მონადირე ინდოეთის კუმონის პროვინციაში თავს გადამხდარ ძალიან სერიოზულ სამონადირეო ამბებში იმასაც წერს, ვეფხვისადამიანი იმდენად არაბუნებრივი არსებაა საკვებად, რომ ათი კაციჭამია ნადირიდან ცხრა, უბრალოდ, იძულებულია, ეს გააკეთოს, რადგან, ისევ მონადირისგან მიყენებული ჭრილობებით დასახიჩრებულს თუ ასაკით დაძაბუნებულს, აღარ შეუძლია სხვა ცხოველის მონადირებაო...

„ოღონდ კიდევ არსებობს მეათე ვეფხვიც“, – დასძენს ამ მონაყოლს მეორე განთქმული მონადირე.

მერაბ აბრამიშვილს ძალიან უყვარ-

და კორბეტის „კუმონის კაციჭამიები“ და სხვა სათავგადასავლო სერიის წიგნი, ჯემს შულცის „მარტოხელა ბიზონის შეცდომა“, სადაც ინდიელი, მეტსახელად „მარტოხელა ბიზონი“ აუჯანყდება თანატომელებს და თავის ბიჭუნასთან, – „შავ წავთან“ და ცოლთან ერთად მიატოვებს მათ; ფათერაკებით და ზედმეტად ამაყი კაცისთვის ნიშანდობლივი ჩვევებით და საქციელით აღსავსე რამდენიმე წელიწადს გაატარებს მარტოობაში, მაგრამ ბოლოს მაინც უბრუნდება მშობლიურ გარემოს, რომელიც მთელ ოჯახს სიყვარულით და სითბოთი მიიღებს.

კორბეტის წიგნიც და ძალიან ცნობილი სათავგადასავლო სერიის 12-ტომეულიც იმიტომ ღირს გასახსენებლად, რომ მას ვკითხულობდით იმ ასაკში, როდესაც, თა-

ვისდა უნებურადაც კი, ბიჭში ყალიბდება მთელი სისტემა წარმოდგენებისა ჩვენი გარემომცველი მსოფლიოს შესახებ, როგორც ადამიანების, ასევე სამყაროს სხვა დანარჩენი ნაწილების, სხვა არსებათა შესახებ.

ვეფხვის მოტივი ჩვენს კულტურაშიც ძალიან განსაკუთრებული რამ არის.

„ვეფხისტყაოსნიდან“ თუ განთქმული ბალადიდან ვეფხვი არის არა უბრალოდ სასტიკი რამ მტაცებელი ცხოველი, არამედ, ცოტა არ იყოს, მაგიური სახე ლიტერატურაში და მთლიანად კულტურის „სივრცეში“.

რა თქმა უნდა, აქ მართლა ვეფხვი არაა მთავარი. მერაბ აბრამიშვილს აქვს მთელი დიდი და მდიდარი გალერეა სულდგმულთა, ლოკოკინებიდან – ჟირაფამდე. ვეფხვი, შეიძლება, უბრალოდ, წარმოვისახოთ სახედ საშიში სტერეოტიპული პერსონაჟის, რომლის ახლო გასინჯვიდან ან უბრალო მსხვერპლი შეგვრჩება ხელში, ან დანგრეული პირველყოფილი ჰარმონიის ნაშთი.

ამ სათავგადასავლო ტომეულით ვსწავლობდით ჩვენთვის უცხო გეოგრაფიული არეალების და კულტურების განსხვავებულ თვისებებს და ნაკვთებს: გარდა სისხლმონყურებული, უღმობელი მტაცებელი ცხოველისა, ვხედავდით ადამიანის და მისი მსხვერპლის სიმართლის თანაბარზომიერების სიმეტრიას. ძველისძველი შეგონებები უმოტივაციო ნადირობის და უმიზნო მკვლელობის დაუშვებლობისა ამ ისტორიებში ცოცხლდებოდა და დასტურდებოდა ძალიან კონკრეტული მაგალითებით.

„ბავშვობაში ვეფხვების მომთვინიერებლობა მინდოდა, – ეს ჩანაფიქრი ვერ განვახორციელე, სამაგიეროდ, ჩემს ბავშვურ ოცნებებს ტილოზე ვაცოცხლებ. გარდა ამისა, ბავშვობაში გატაცებული ვიყავი სათავგადასავლო ლიტერატურით, – ეს ლიტერატურა ჩემთვის სოკრატეც იყო და პლატონიც. ასეთი წიგნები ბევრს აქვს ნაკითხული, მაგრამ მათ ჩემზე განსაკუთრებული შთაბეჭდილება მოახდინეს. მოგვიანებით, როდესაც მხატვრად ჩამოვყალიბდი, ბავშვობაში მიღებულმა შთაბეჭდილებებმა თავი შემახსენეს და ცხოველების ხატვა დავინყე. საერთოდ, ცხოველებს დიდ პატივს ვცემ, ხშირად ადამიანებზე დიდ პატივსაც, ამიტომ მათი ხატვისას დიდ სიამოვნებას ვიღებ...“ – იხსენებდა მერაბ აბრამიშვილი, თავის თავს ხშირად „მარტოხელა ბიზონს“ რომ უწოდებდა.

ასეთი შესავალიც აქვს იმ ოსტატის შემოქმედებას, რომლის 103 ნამუშევარი ახლაც გამოფენილია თანამედროვე ხელოვნების მუზეუმში და უწყვეტ ნაკადად მოსიარულე ყველა ასაკის, გემოვნების და სოციალური ფენის დამთვალიერებელს სამუდამოდ მოხიბლულს ტოვებს. „მოხიბლული“ არ არის მხოლოდ მხატვრის ოსტატობით აღფრთოვანების სტადია. ადვილად მისახვედრია, რომ ეს მოჯადოებულსაც ნიშნავს.

ოსტატობასა და „მაგიას“ შორის მე „მაგია“ ავირჩიე, რადგან, ჩემი აზრით, პირველზე, თუკი მოახერხებენ, ძალიან კონკრეტული სპეციალისტები უნდა საუბრობდნენ.

მხატვარი

„საუბარი ხელოვნების შესახებ ძალიან ჰგავს ცეკვას არქიტექტურის შესახებ“.

ფრენკ ზაპა

ადამიანთა და სხვა სამყაროების მიმართ აბრამიშვილისეულ დამოკიდებულებაში უნდა იღებდეს სათავეს მხატვრისთვის დამახასიათებელი გაგება მსხვერპლისა და მოძალადის, ბოროტისა და კეთილის, დასაწყისისა და დასასრულის მთლიანობის შესახებ.

მასთან საშიში მტაცებლებიც გამოიყურებიან, როგორც ბუნებრივი, ურღვევი შემადგენელი ერთი მთლიანი კოსმოსის, სადაც არ არსებობს იმთავითვე განსაზღვრული ბოროტი ან კეთილი, არამედ ეს დაუზარავი „ყოვლი პირი ქვეყნისა“ თავს უყრის საკუთარ მრავალფეროვნებაში ყოვ-

ელ არსს და ყოველგვარ მოვლენას.

მხატვრის „ედემური სერიის“ ნამუშევრები შედგენილია მისეული ჭვრეტისათვის დამახასიათებელი ბევრი ელემენტის ჯამით. ეს ელემენტები სხვა ნარატივებში ასრულებენ განსხვავებულ მისიებსაც, უნივერსალური და თანათავსებადი კონსტრუქციების სეგმენტების მსგავსად. მთავარი პარამეტრები ყველა მათგანისათვის კი არის *სიღრმე, სიზუსტე და განუყოფლობა* მთლიანი ტექსტის შიგნით.

ლოკოკინებიცა და ირმებიც, ცალცალკე, შეიცავენ იმავე მითურ იმპულსაციას, როგორც იქმნება მერე დიდ მოზაიკებში. მითურისგან განშორება, დატირება პირველქმნილი მაგიის კვდომის გამო მკაფიოდ ისახება 90-იანი წლების შესავლის რამდენიმე ნახატში. ამ თვალსაზრისით გამორჩეულია „შავლეგო“, როგორც სისხლდათხეული გამომშვიდობება ჩვენივე ხელით მოკლულ შემკრებ მითთან.

როგორ არ უნდა გაგვახსენდეს აქ მერაბ აბრამიშვილის ხე-მცენარეული მოტივები: „ასკილი“, „გვიმრა“, „მაყვალი“, „იასამანი“, „პალმა“, „ედემი“... ყველა ხე დახატულია ფესვიდან კენწერომდე, ანიდან – ჰოემდე, ბოლქვიდან – ბოლო ფოთლამდე. რაკილა თავიდან დავთქვით, ოსტატობაზე სხვამ უნდა ისაუბროსო, თორემ განა მავინყდება მისი ნახევრად ხუმრობით ნათქვამი ფრაზა: „ფოთოლს ფოთოლში ვაჯენ“, თუმცა ეს კიდევ სხვა რამეა და ამის აღნიშვნას ჩვენ არაფერი გვიკრძალავს. ეს „ჩუბინობა“, არასოდესაა უნებური: გარდა რუდუნების, შრომისმოყვარეობის, ნებისყოფის, სასურველისათვის სიკერპემდე მი-

სული სიჯიუტისა, ამაში მოჩანს ნამდვილი შთაგონებულობა შემოქმედის, როდესაც ნამუშევარს არ უნდა დააკლდეს „იოტად ერთი გინა რქა“.

გავიხსენოთ ტკივილით გაჟღენთილი დანანების სიტყვებიც 1991 წლის გაზაფხულზე მხატვრის სახლში მესამე სართულზე გაჩენილი ხანძრის დროს დამწვარი მისი 16 ნამუშევრის შესახებ. სიტყვები ნალოლიანები, გამოზრდილი და სათუთად ნაფერები 16 „შვილის“ შესახებ.

ასეთი განუყოფლობა არსებათა აღწერისას არასოდეს არის შემთხვევითი. უკლებლივ ყველა ნამუშევარი ემორჩილება ამ ბრწყინვალე გააზრებას სხვადასხვა სამყაროების ოდითგანდელი ნათესაობის. მხატვრის თვალის მთლიანად არის იმ გადმოსახედიდან მაცქერალი ადამიანის მზერა, რომელსაც ბერძნულად „კათოლიკე“ ეწოდება.

ერთ-ერთი მთავარი და ღირსშესანიშნავი საფუძველი (საფუძველი, სხვათა შორის, პირდაპირი გაგებითაც) მხატვრის მაგიური „ინსტრუმენტებისა“, რაზეც ახლა უკვე ბევრს საუბრობენ, არის

თაბაშირით დაგრუნტული ფირ-ფიცარი, რომელზეც იგი ააგებდა საკუთარი ზმანებების სიუჟეტებს. ეს ტექნიკა – „ლეგკასის“ მეთოდი – ცალკე აღნიშვნის ღირსია. ასევე საყურადღებოა მყარ, ცარციით და წებოთი დაგრუნტულ სუბსტანციასთან დაბრუნება.

1967 წელს გურამ აბრამიშვილი სოფელ დიდ ატენში მდებარე მცხეთის ჯვრის ტყუპისცალ ატენის სიონის ეკლესიაში აღმოაჩენს სამხაზოვან მხედრულ დაწერილობას. ამ დღიდან მოყოლებული მდინარე ტანის პირად მდებარე ეს განზომილება აბრამიშ-

ვილების ოჯახისთვის მუდმივ თანამდევად გადაიქცევა.

მამას ხშირად დაჰყავს მომავალი მხატვარი ექსპედიციებში, სადაც ფრესკების ასლებზე მუშაობისას იმპრესია პირველად და წარუშლელად შეეხება მის მომავალ „ტექნიკას“. ლევკასის ტექნიკაზე დაყრდნობა დიდწილად უნდა იყოს დაბრუნება და დარჩენა კედლის მხატვრობის ტრადიციაში. დაგრუნტულ ხეზე ხატვა არის მცდელობა „მობილური“, ტრანსპორტირებადი მცირე კედლების შექმნა-მოხატვისა. იშვიათი ექსპერიმენტული ან სამუშაო გამონაკლისების გარდა, მხატვარი აღარ შეეხება თანადროულობის მეინსტრიმულ მეთოდს – ტილოს და ზეთს. ასეთი ბმა-კავშირი იკონოგრაფიულ ტრადიციასთან, შესაძლოა, აგრეთვე გვაბრუნებდეს მხატვრობის გენეზისთანაც – გამოქვაბულების კედლის მხატვრობასთან.

მერაბის მეუღლე და მეგობარი ციციხოცერცვაძე იხსენებს, ერმიტაჟში ეგვიპტური ნამუშევრების დათვალიერებისას როგორ მიიქცია მხატვრის განსაკუთრებული ყურადღება ცარციით დაგრუნტულ ხეზე შესრულებულმა ნახატებმა.

მკაფიოდ ვხედავთ ორ ფიგურას, რომლებიც განმსაზღვრელად იქცევიან მეტეხის პლატოდან მოცქერალისათვის: მამა, რომელიც მუდმივად ცდილობდა, ბიჭს ეხატა და ოჯახის ნათესავი, მერაბ აბრამიშვილის მასწავლებელი და ოსტატი – შურა ბანძელაძე. ამ უკანასკნელს უნდა მიენეროს კლასიკურ მხატვრობაში მიღებული განდობა და ძალიან მნიშვნელოვანი შეგონება, რასაც მერე ბოლომდე განახორციელებს შეგირდი – ისწავლე, დაივიწყე, იპოვე შენი თავი და მერე ხატე – შეგონება, რომელიც მაშინვე გაგვახსენებს ბიბლიის ლათინურად მთარგმნელის კრედოს: „ნავიკითხე – დავივიწყე – დავწერე“.

მაინც, რა არის ის განუწყვეტელი, გაბმული გულთსიტყვაობის ჩუმი, მაგრამ მუდმივი მოტივი – თუკი „ჰინდოთ უცხო ქვეყანაში“ მოხმთანე ხანგრძლივ მუსიკალურ-ინსტრუმენტურ ჰანგებთან დაკა-

ვშირებული ტერმინოლოგიით ვიტყოდით, რა არის „დრონი“, გაბმული ბგერითი ლაიტმოტივი აბრამიშვილთან?

ჩვენს ბრწყინვალე მხატვარზე (ისე, რატომ „ჩვენი“, ნეტავ რას მივყავართ ამგვარ კუთვნილებით-ნათესაობით უშინაარსო ფიქრამდე?!. ალაღად რომ ვთქვათ, სად ჩვენ და სად ისინი – თავ-თავიანთ ორიგინალურ გალაქტიკებში მოხეტიალე გენიოსები?!) დაკვირვებისას აშკარა ხდება, რომ, განსაკუთრებულ შემთხვევებში, რჩეულებს თავიანთი სულიერი, გონებრივი თუ კულტურული განვითარების შესაბამისად შეუძლიათ დაინახონ მთელი სურათი იქ, სადაც დანარჩენები მხოლოდ ნაწილს ხედავენ.

როდესაც ადამიანი დაინყებს არსთა გააზრებას, ყოველდღიური ილუზიის და სიცბიერის დათრგუნვაზე ჩაფიქრდება, „გაკეთილშობილდება“ მითური და რეალური ზნეობრივი მაგალითებისგან შედგენილი ისტორიის და ბიოგრაფიების გარემოცვაში, შინაგანი მონოლოგის მდგომარეობაში გადადის. ამ დროს მისთვის განსაკუთრებით მტკივნეული გახდება პრაქტიკული კონტაქტი პრაქტიკულ თანადროულობასთან, რადგან არის გახსნილი სულიერი არსებისათვის, რომელიც, იქნებ, უმწეოდ და სასაცილოდ გამოიცქირება თანამედროვე ურბანისტულ შუქზე. ეს მედიტაცია თითქოს განწირულია ხანმოკლეობისათვის, როგორც ფარვანა და „რჩეული“, მხოლოდ ძლიერი ნებით ახერხებს გაუმკლავდეს ორდინარულ სამყაროში გადასვლის ცდუნებას.

როცა სამყარო კვერს დაუკრავს ასეთ იშვიათ მომზირალს, დარწმუნებული მის ძალებსა და განზრახვაში, ადამიანური სიძაბუნის ჩრდილებიდან გამოსული, მთელი სისავსით დაენახვება და ნებას დართავს, შეიქმნეს ბიოგრაფი და პორტრეტისტი უსასრულო, დროის მიღმა მოქმედი სიუჟეტებისა, ზუსტად მაშინ და იქ იბადება უნიკალური ჰანგი, რომელიც თან არსებობს და თანაც შეუძლებელია, შევეხოთ, რადგან უხილავია.

ასე მოხდა მაშინაც, როდესაც ფერებმა და ჰარმონიამ უთხრეს მეტეხის პლატოზე მდგომ ბიჭს: – „აჰა, მხატვარო, დახატე!“

ISSN 1987-5762

9 771987 576000

ფასი 3 ლარი